

בבא מציעא, פרק ששי

דף עה

'אין להם זה על זה אלא תרעומות' – מלשון זו (שהיא על דרך השלילה: 'אין להם... אלא...') ולא שנה: 'יש להם תרעומת זה על זה' (דייק בפירוש 'תפארת ישראל' שבכל מקום שאמרו 'אין להם אלא תרעומת' הפירוש שאין שוב חיוב זה על זה, אף לצאת ידי שמים. (ונראה פשוט, שאמנם אין חיוב ממוני לצי"ש, אבל הלא יש לחברו הקפדה צודקת עליו, וחייב לפייסו כדי שימחל לו על מעשהו.)

ופשיטא שאין ראוי לעשות כן לכתחילה, והלא מקרא צווח ואומר 'ועשית הישר והטוב' ו'שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב'.

(ויש גם נפקותא ממונית לדין 'תרעומת' – כגון שהוול מחיר הפועלים ובעה"ב בא לחזור בו, ופייסוהו הפועלים – שבאופנים שבחזרתו אין עליו תרעומת, יכול לטעון שעל דעת המחיר החדש הוא חזר ונתפייס, אך באופנים שיש תרעומת – חייב לשלם להם כבתחילה. כמו שפסק הרמ"א (שלב, עפ"י הנמו"י) – כן כתב הש"ך – שלג, א.)

דף עו

זלחזי פועלים היכי מיתגרי? לא צריכא דאיכא דמגר בארבעה ואיכא דמתגר בתלתא' – מבואר, שאם מחירם של כל ('כל' דוקא, ולא רוב – שאין הולכים כאן אחר הרוב. ריטב"א) שאר הפועלים בארבעה – המעסיק משלם להם ארבעה, אף על פי שגילה דעתו אצל השליח ואמר לו בשלשה. והטעם, כיון ששינה השליח ממה שאמר לו, הרי בטלה שליחותו, ודנים את עבודתם כשאר פועלים שעשו עבודה אצל אדם ללא דעתו, שנוטלים מה שההנוהו. (עפ"י הרמ"ך בשטמ"ק. ואמנם אם אדם מוחה בפירוש בזה היורד לתוך שדהו, ואומר לו שלא ישלם לו יותר משלשה – מסתבר שאינו משלם יותר – אילת השחר'. ואולי גם כאן, אילו אמר לשליח שאינו חפץ אלא בשלש ולא יותר, הרי גילה בדעתו שלא נוח לו ביותר, ואפשר שהפועלים לא יוכלו לתובעו. וצ"ע.)

'דאמרי ליה: לית לך אל תמנע טוב מבעליו' – כתב הש"ך (חומ"מ שלב סק"י): נראה, שבעל הבית אינו צריך ליתן הדינר הרביעי לשליח.

(ונראה שמוכח כן מדברי הגמרא, שאם אכן היה זוכה השליח באותו דינר, אין כאן 'תרעומת' דמניעת טוב מבעליו, שהרי עושה כן לריוח עצמו, ומותר והוגן הדבר, אלא ודאי אינו מרויחו לעצמו.)